

Waldemar Rozynekowski

"Dzieje i skarby kościołów Torunia Podgórze", Katarzyna Kluczajd, Toruń 2007 : [recenzja]

Rocznik Toruński 35, 219-221

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Recenzje

Dzieje i skarby kościołów Torunia Podgórze. Materiały z konferencji przygotowanej przez Toruński Oddział Stowarzyszenia Historyków Sztuki przy współpracy Domu Muz w Toruniu (Toruń, 18 listopada 2006 roku), redakcja naukowa Katarzyna Kluczajd, Wydawnictwo „Dom Organizatora”, Toruń 2007, ss. 216

Na rynku wydawniczym ukazała się książka poświęcona historii kościołów na toruńskim Podgórzu. Praca wpisuje się w serię publikacji poświęconych dziejom i skarbow poszczególnych kościołów toruńskich¹. W przypadku charakteryzowanej pozycji zagadnienie nieco poszerzono, gdyż jest w niej mowa o kościołach dzielnicy Podgórze.

Książkę otwiera wstęp Katarzyny Kluczajd, prezesa Oddziału Toruńskiego Stowarzyszenia Historyków Sztuki, a jednocześnie redaktora naukowego niniejszego wydawnictwa. Praca składa się z dziesięciu artykułów.

Pierwszy z nich, autorstwa Karoli Ciesielskiej (*Topografia i historia kościołów Podgórze*), podejmuje zagadnienie topografii sakralnej Podgórze, ukazanej w ujęciu historycznym². Agata Rissmann dokonała zestawienia oraz omówienia przedstawień kościołów podgórskich w malarstwie, na rycinach oraz na fotografiach (*Ikonografia kościołów Podgórze*). O. Maksymian Tandek podjął rozważania nad znaczeniem krzyża w duchowości franciszkańskiej (*Krzyż w duchowości franciszkańskiej*). O. Anzelm Janusz Szeinke w swoim artykule – *Kościół pw. św. św. Apostołów Piotra i Pawła oraz klasztor franciszkańców*

¹ Zostały już opublikowane: *Dzieje i skarby kościoła Świętojańskiego w Toruniu*, red. K. Kluczajd, M. Woźniak, Toruń 2002, ss. 471; *Dzieje i skarby kościoła Mariackiego w Toruniu*, red. K. Kluczajd, Toruń 2005, ss. 616.

² W odniesieniu do dziejów kościelnych Nieszawy artykuł ten można uzupełnić o następującą publikację: W. Rozynkowski, *Z dziejów kościelnych Nieszawy*, [w:] *Dzieje Nieszawy*, t. 1, *Do roku 1945*, red. R. Czaja, Toruń 2004, s. 259 i n.

reformatów w Podgórzu (1641–1834) – dokonał syntetycznego przedstawienia dziejów franciszkanów na Podgórzu.

Kolejni autorzy zainteresowali się konkretnymi zabytkami, pisząc następujące artykuły: o. Adam Jan Błachut – *Koncepcja i geneza ołtarzy w kościołach reformackich prowincji pruskiej w 2. połowie XVIII wieku*; Peter Machala – *Ołtarz główny w kościele pw. św. św. Piotra i Pawła w Podgórzu*; Jacek Tylicki – *Malarz Kazimierz Łukaszewicz i jego stacje Drogi Krzyżowej w kościele w Podgórzu*; Sławomir Majoch, Michał Witkowski – *Grób Pański i Optakiwanie – rzeźbiarskie teatro sacro z kościoła reformatów w Toruniu-Podgórzu*; Magdalena Śniegulska-Gomuła – *Szaty liturgiczne z kościoła pw. św. św. Piotra i Pawła w Podgórzu*.

Omawianą pozycję zamyka artykuł Piotra Bireckiego – *Szkic z dziejów kościoła ewangelickiego w Podgórzu (1896–1939)* – poświęcony nieistniejącej już świątyni protestanckiej. Można go uznać za wstęp do szczegółowych, a jednocześnie bardzo trudnych badań nad dziedzictwem materialnym ewangelików.

Odnotujemy, że książkę zamykają bardzo pożyteczne dwa indeksy: osób oraz nazw geograficznych. Na uwagę zasługuje także bogata szata graficzna z dużą liczbą zdjęć, w większości kolorowych.

Widać wyraźnie, że zawarte w omawianej pracy artykuły koncentrują się przede wszystkim na zagadnieniach dotyczących historii sztuki i dodajmy, prawie wyłącznie kościoła Świętych Apostołów Piotra i Pawła. Jest to do pewnego stopnia zrozumiałe, gdyż ten właśnie kościół wpisał się najbardziej w dzieje Podgórza, jednak warto w tym miejscu poczynić kilka spostrzeżeń.

Na ostatniej stronie książki określono jej zakres tematyczny. Jak widać, punkt ciężkości spoczywał w niej na przedstawieniu dziejów świątyni Podgórza oraz tego co one zawierają, ich „skarbów”. Jak już jednak zauważono, w pracy zajęto się prawie wyłącznie jednym kościołem, mianowicie świątynią, której patronują święci apostołowie Piotr i Paweł. Z innych budowli sakralnych przedstawiono tylko historię nieistniejącego już kościoła ewangelickiego. Niestety nie są to wszystkie świątynie Podgórza.

W omawianej topografii sakralnej Podgórza brakuje informacji o innych kościołach parafialnych, czyli o świątyniach: Opatrzności Bożej na Rudaku oraz Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny na Stawkach. Można było także przynajmniej wspomnieć o najmłodszej parafii na Podgórzu oraz wznoszonym w niej kościele, któremu patronuje Błogosławiony Stefan Wincenty Frelichowski. Chociaż parafia ta została erygowana w 1999 r., to jednak jej powstanie jest związane z ważnym wydarzeniem w historii Torunia, mianowicie z wizytą Ojca Świętego Jana Pawła II. Zauważmy, że tereny wymie-

nionych tu parafii już przed II wojną światową zostały włączone w granice Podgórza³.

Nie zapominajmy także, że wszystkie te parafie zostały wydzielone z parafii Świętych Apostołów Piotra i Pawła. Parafia na Rudaku została erygowana w 1946 r., natomiast na Stawkach w 1982 r.⁴

Brak w omawianym opracowaniu wymienionych wyżej świątyń trudno będzie nadrobić podobnymi publikacjami, gdyż jest mało prawdopodobne, że powstaną dla nich osobne monografie.

Zauważmy jeszcze, że w czasie, kiedy powstawała omawiana pozycja, drukiem wychodziła także monografia Jerzego Domasłowskiego poświęcona historii architektury oraz wyposażeniu kościoła franciszkańskiego⁵. Szkoda, że autorzy omawianych prac nie mogli skorzystać z owoców swoich badań.

Na koniec podkreślimy zdecydowanie, że mamy do czynienia z wartościową pracą. Będzie ona na pewno pomocna w przyszłych badaniach nad syntezą dziejów kościelnych w Toruniu na Podgórze.

Waldemar Rozykowski (Toruń)

Sylwia Grochowina, *Nauczanie dzieci polskich w jawnym niemieckim i tajnym polskim systemie szkolnym w Toruniu w latach 1939–1945*, Biblioteka Fundacji „Archiwum Pomorskie AK”, t. 53, Toruń 2007, ss. 104

W literaturze naukowej jest wiele pozycji dotyczących niemieckiej okupacji ziem polskich. Problem szkolnictwa jest w nich jednak często traktowany marginalnie. Prac całościowo omawiających tę kwestię jest bardzo mało. Większym zainteresowaniem naukowców tematyka ta cieszyła się odnośnie do terytorium Generalnego Gubernatorstwa. Szkolnictwo na tzw. „ziemiach wcielonych” do Trzeciej Rzeszy zwłaszcza na Pomorzu Gdańskim także długo

³ Zob.: I. Janosz-Biskupowa, *Dzieje miasta Podgórza (1555–1938)*, Zapiski Historyczne, t. 27: 1962, z. 3, s. 381–384.

⁴ *Diecezja Toruńska. Historia i teraźniejszość*, t. 15/16/17, *Dekanaty toruńskie – I, II, II*, Toruń 1995, s. 302, 304, 308.

⁵ J. Domasłowski, *Kościół świętych Piotra i Pawła i klasztor franciszkanów (dawnej reformatów) na Podgórze w Toruniu*, Prace popularnonaukowe TNT, nr 69, Toruń 2007, ss. 148.